

Eesti Ornitoloogiaühing

Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid

**Kura kurgu linnuala (EE0040434) haudelinnustiku ja rändel
peatuvate veelindude inventuur**

Teostaja: MTÜ Sõrve Linnujaam

Koostaja: Mati Martinson

Projekti rahastaja - Keskkonnainvesteeringute Keskus

Sääre 2024

Sissejuhatus

Kura kurgu linnuala haudelinnustiku ja rändel peatuvate veelindude inventuuri eesmärgiks oli inventeerida ja kaardistada kõik kaitsekorralduslikult oluliste linnuliikide pesitsusterritooriumid ja rändepeatuskogumid.

Teostatavate tööde lähteülesanne oli järgmine:

1. Teostada Kura kurgu linnualal standardiseeritud metoodika alusel ranniku ja haudelinnustiku ning rändel peatuvate veelindude inventuur. Inventuuri käigus tuleb kirja panna ka kõik teised kohatud kaitsekorralduslikult olulised linnuliigid.
2. Kanda kõikide loendatud linnuliikide leiukohad vastava legendiga varustatult paber või elektroonilisele välitöökaardile ja sellelt etteantud GIS kihile (MapInfo).
3. Anda kõikide kaitsekorralduslikult oluliste linnuliikide arvukushinnangud Kura kurgu linnualal. Lisaks punktis 1 nimetatud inventeeritavatele liikidele hinnata linnuala tundva eksperdina oma teadmiste ja varasemate inventuuride baasil ka teiste kaitsekorralduslikult oluliste linnuliikide arvukust linnualal.

Linnustiku seire Kura kurgu linnualal teostati Eesti Ornitoloogiaühingu tellimusel kooskõlas standardiseeritud linnualade seire metoodikaga (Nellis 2012) ja riikliku keskkonnaseire eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire programmi seiretööde metoodikaga (<https://keskkonnaagentuur.ee/seireankeetid>). Seiretöö teostas MTÜ Sõrve Linnujaam.

Välitöödel osalesid Mati Martinson, Ainar Unus, Karl Jakob Toplaan ja Maris Sepp (Vesitükimaa).

Aruande juurde kuuluvad järgmised andmefailid:

- 1) Aruanne_Kura_kurguLA_2024
- 2) Arvukused_Kura_kurguLA_2024
- 3) Rändeloendus_Kura_kurguLA_2024
- 4) Haudelinnustik_Kura_kurguLA_2024 (MapInfo=MI)
- 5) KKOL_Kura_kurguLA_2024 (MapInfo=MI)
- 6) EELIS_alamkirjed_Kura_kurguLA_2024 (MapInfo=MI)
- 7) EELIS_elupaik_Kura_kurguLA_2024 (MapInfo=MI)
- 8) EELIS_rändepeatuspaik_Kura_kurguLA_2024 (MapInfo=MI)
- 9) Rändevaatlussektorid_Kura_kurguLA_2024 (MapInfo=MI)
- 10) Loendusteekonnad_Kura_kurguLA_2024 (MapInfo=MI)
- 11) GPX failid

Rannikubiotoopide haudelinnustiku loendus

Välitööd

Pesitsusloendus oli Sõrve poolsaare ja Abruca ranniku ulatuses kahekordne, Kasselaiul, Vahasel ja väiksematel merelistel laidudel ühekordne. Kohati teostati iseloomulikes kohtades ka kolmas ehk eelnev pesitsusloendus. Ranniku haudelinnustiku esimene põhiloendus viidi läbi ajavahemikul 30. aprill kuni 11. mai, teine põhiloendus ajavahemikul 1. juuni kuni 17. juuni. Laiuloendused viidi läbi ajavahemikul 20. mai kuni 5. juuni. Lisaks teostati lisaloendusi ajavahemikus 07. aprill kuni 22. juuni 2024.

Haudelindude kaardistamine toimus jalgsiloendusena kogu loendusosalal. Laide külastati paadiga. Sobilikes kohtades teostati häälpäibutust (rooruik, täpikhuik, rukkirääk).

Ööloendus toimus 21.-22. juunil 2024 autoga Sõrve ranniku ulatuses. Kuigi ööloendust tellitud tööde kavas ei olnud, teostati see ikkagi parema loendustulemuse saamiseks. Tulemuseks kaks rukkiräägu territooriumit, mida on varasemate aastatega võrreldes tunduvalt vähem.

Tulemused

Kaardistati kõik kaitsekorralduslikult oluliste linnuliikide territooriumid ja pesade asukohad. Pesitsevate paaride arvukushinnangud ja elupaigad anti kogu Kura kurgu linnuala kohta.

Pesitsevate paaride arvukus võeti kokku MapInfo kaitsekorralduslikult oluliste liikide (KKOL) tabeli alusel. MapInfost kopeeriti tabel Excelisse ja haudepaarid reastati liikide alusel. Minimaalseks arvukushinnanguks loeti enamasti loendustulemus. Maksimaalsed arvukushinnangud, samuti metsaliikide arvukushinnangud on ekspertarvamused. Käesoleva projekti ülesannete hulka ei kuulunud loendus Abruca põhjaosas asuval rannaniidul, mis loendatakse rannaniitude haudelinnustiku riikliku seire raames. Nimetatud rannaniit jääb siiski Kura kurgu linnuala piiresse ja sellega on arvestatud arvukushinnangute koostamisel. Selleks kasutati aruande koostaja käsutuses olnud 2012. aasta riikliku seire tulemusi. Metsaliikide arvukus alal on väike ja nende loendamine ei kuulunud käesoleva projekti ülesannete hulka.

Pesitsuse eelloendus iseloomulikes piirkondades teostati selleks, et varakult territooriumid hõivanud kiivitajad, hallhaned ja sookured saaksid eelnevalt kaardistatud. Hiljem toimus juba kaks põhi-pesitsusloendust.

Varakult pesitsema asunud kiivitajatel esimene pesitsus rannakarjamaadel tavaliselt ebaõnnestub. Rohi ei ole veel kasvama hakanud, ülekarjatamise tõttu sügisest kulu ei ole. Pesade varjevõimalused on vähesed. Esimese pesitsusloenduse ajal aprilli lõpus-mai algul oli näha, et pesitsemine ebaõnnestus, kiivitajad olid lihtsalt rannas või salguti koos. Mitmel pool munakoore tükid. Peasuüdlasteks varesed ja rongad. Teise loenduse ajaks mail lõpus-juuni algul olid juba järelkurnad ja kiivitajad jälle territooriumid sisse võtnud.

Sõrve ranniku üheks huvitavamaks kohaks oli Imara rannaloik. Ala on küll roostunud, vabavett vähe, kuid iga läheduses oleva maja või suvila juurest läks teerada või purre üle rannaloigu mere äärde randa. Nende teeradade tõttu olid erinevate lindude paarid ilusasti eristatavad. Kokku loendati väikese Imara rannaloigu kohta 32 paari hallhanesid, 12 paari rooruikasid, hüüp

jne. Esimesed pojad olid hallhanel juba 23. aprillil. Samal ajal on metoodika järgi esimene pesitsusloendus lubatud alles 25. aprillist. Kõik need haned on selleks ajaks juba kuu aega haudunud – ei mahtunud pesitsusmetoodikasse.

Merikotkaid loendasime loendatava ala sees ainult ühe paari (leiti uus pesa), kuid arvukuse maksimumhinnanguks anti kuni 5 paari. Need 5 paari on realselt olemas:

1. merikotka pesa Abruca lõunaosas, mis käesoleva aasta loendusega leiti;
2. merikotka pesa Abruca keskel metsaosa kvartalites. Juba ajalooline pesakoht;
3. merikotka varasem pesa Kasselaiul. Peale loomade karjatamist Kasselaiul sai see merikotkapaar häiritud. Veised pääsevad läbi madala vee Abrukale ja tagasi. Loomad armastavad just selles metsatukas, kus oli pesa, puude varjus olla. Mingi aeg kukkus pesa tormiga alla, kotkad kolisid Abrukale, kuid hoiavad endiselt tuletorni piirkonnas territooriumi. Täpne pesakoht teadmata;
4. merikotka pesa Sõrve poolsaarel Viieristi metsas. Piirkond jääb Kura kurgu linnuala alla;
5. merikotka territoorium Sõrve poolsaarel Lindmetsas. Pesa täpne pesakoht teadmata, kuid kotkad on realselt mere ääres olemas.

Varasemalt oli merikotka pesa ka Kerju saare meremärgil, kuid see on pesapaik on nüüdseks kadunud.

Pesitsevaid hallhaigruid loendasime Kura kurgu linnuala loendataval osal 0 paari, kuid hinnanguliseks arvukuseks pakuti 100-150 paari. Põhjus on selles, et Kura kurgu linnuala sisse jääb Abruca hallhaigru koloonia, mida on varasematel aastatel loendatud. Suur koloonia on endiselt olemas, hinnang sai antud varasemate loendustulemuste alusel. 2024. aastal hallhaigru kolooniat ei loendatud, jäi loendatavast osast välja.

Pesitsevate hõbehaigruid ei loendatud, kuid hinnanguliselt pakuti arvukuseks kuni kolm paari. Hõbehaigrud olid Abruca rannikul olemas ja tõenäoliselt võiksid pesitseda suures hallhaigru koloonias.

Merelisi laide Allirahu, Tombamaa, Kerju, Linnusitamaa ja Vesitükimaa on loendatud väikeste meresaarte riikliku seire raames sagedamini, neist Vesitükimaad igal aastal. Mõned iseloomulikud muutused selle 12 aasta jooksul saab välja tuua.

Allirahu:

hahk 2012 – 18 paari, 2024 – 23 paari

Tombamaa

hahk 2012 – 5, 2024 – 32

Kerju

kormoran 2012 – 2057, 2024 – 0

hahk 2012 – 2, 2024 – 11

räusktiir 2012 – 35, 2024 – 1

Linnusitamaa

kormoran 2012 – 0, 2024 – 0

hahk 2012 – 3, 2024 – 0

naaskelnokk 2012 – 1, 2024 – 21

Vesitükimaa

kormoran 2012 – 983, 2024 – 1776

hahk 2012 – 2, 2024 – 0

Kormoran ohjati munade õlitamise ja pesade järjepideva rüüstamisega inimeste poolt Kerjult ja Linnusitamaalt ära. Kerjult kadus ka räusktiiru koloonia kormoranimunade õlitamisega kaasnenud häirimise tõttu. Haha arvukus on vahepealsest madalsesust hakanud tasapisi tõusma.

Rändel peatuvate veelindude loendus

Välitööd

Kevadel teostati 3 ja sügisel 5 rändeloendust kahenädalaste ajavahemike järel:

1. loendus 03.-05.04.2024
2. loendus 21.-23.04.2024
3. loendus 07.-09.05.2024
4. loendus 02.-03.09.2024
5. loendus 30.09.-01.10.2024
6. loendus 15.-16.10.2024
7. loendus 29.-30.10.2024
8. loendus 18.-19.11.2024

Rändeloendused on tehtud loendussektorite kaupa. Rändeloendussektorite tegemisel on arvestatud meresektorite piire. Rändeloenduse alad jäävad meresektoritesse Aa14, Aa15, Aa16, Af01, Af08, Af09 ja Af11.

Rändeloendustel valiti vaatluseks sobilik tuulevaikne ilm. Seetõttu vaatluspäevad väheke ka nihkusid. Vaatluskohtadeks valiti punktid, kuhu pääseb aja kokkuhoiu mõttes autoga lähedale, ulatub võimalikult kaugele piki rannikut nägema ja kust roostik ei piira vaadet merele. Arvestama pidi veel eravaldustega, et üldse randa pääseda. Mõnes kohas, näiteks Loodes, olid rändevaatluspunktid tihedamalt, et täpsustada kaldaäärsete lindude olemasolu, keda eemalt vaadates ei ulatu neemenukkide taha nägema.

Rändeloendused olid enamasti kahepäevased, kuna ühe päevaga ei jõua suurt ala piki Sõrve rannikut ära lugeda. Kohati tarvitati kolmandat lisapäeva Sääre lahe lindude lugemiseks, kuna seal on linde palju ja põhjaliku loenduse tegemine võtab kauem aega. Rändeloendus toimus enamasti nii, et ühel päeval Sõrve poolsaare üks rannik ja teisel päeval teine.

Kuna etteantud rändeloenduse vahemikud ei kata kõikide linnuliikide maksimumarvukuste päevi, sai loendustulemuste tabelisse võrdlusena pandud talvituvate veelindude lisalahter Kura kurgu sama ala kohta jaanuaris ja suvised lisavaatlused, mis sai tehtud pesitsusloenduse käigus.

Tulemused

Tehnilises kirjelduses nõutud riikliku keskkonnaseire eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire programmi seiretööde metoodika rändel peatuvate veelindude loendamiseks seni puudub. Kasutatud Natura võrgustiku linnualade seire standardiseeritud metoodika (Nellis 2012) ei vasta täielikult Sõrve oludele. Rändeloenduse alguseks oli lubatud 5. aprill, kuid osade liikide jaoks on see aeg liiga hiline, näiteks laululuik ja väikekoskel. Rändepeatust teinud linnud liiguvad enne edasi kui metoodika järgi lubatud rändeloendusaeg kätte jõuab.

Sõrves on talved pehmed, meri lahti. Linnud hakkavad kevade saabudes varakult jääpiiri taha

kogunema. Talvine jääpiir on Kaavilt kuni Abrukani, kevade poole jääb jääpiir pikemalt pidama Allirahu-Tombamaa taha. Edasi tuleb jäätunud meri.

Näitena võib tuua, et kui esimese lubatud rändeloenduse ajal 5. aprillil peeti Haapsalus veel jääpurjetamisvõistlusi, oli Sõrves juba suur kevad. Meri oli veebruari lõpust saati laululuiki täis. Kui 26. veebruaril loendati Sääre lähel 80 laululuike, siis 4. parillil ei olnud enam ühtegi. Samal ajal Kaavil ladusid kaks laululuike juba pesa.

Väikekosklaid ei olnud 3.-5. aprillil toimunud loenduse ajaks enam ühtegi. Võrdluseks talvituvate veelindude loenduse ajal 13.-14. jaanuaril loendati samal alal 270 väikekosklaid. Sügisel saabuval väikekosklad hilja ja viimaste loenduste ajaks ei jõua enamuse väikekosklad veel kohale tulla. Viimane sügisene rändeloendus lükkus vahepealse tormi tõttu ettenähtud ajast paar päeva edasi. 29.-30. oktoobril loendati väikekosklaid kogu ala kohta 4 ja 18.-19. novembril 7 isendit. Väikekosklad olid veel saabumata.

Varasemate linnualade rändeloendused on toimunud 3 kevadel ja 5 sügisel, kuid sügisesed loendused on alanud tagasirändavate kurvitsaliste pärast juba 25. juulist. Kura kurgu linnuala loendusega 2024. aastal oli esimene sügisene lubatud rändeloenduspäev 1. september. Sellega jäi enamuse tagasirändavaid kurvitsalisi lugemata. Kevadel ei olnud paljud kurvitsalised veel saabunud ja sügise rändeloenduse ajaks 1. septembrist juba lahkunud. Pesitsusloenduse ajal laidudel loendati ära vähemalt 90 rändepeatusel olevat suurrüdi.

Loendamata jäid ka suvised sulgivad hahad, keda 2012 aastal toimunud loenduse ajal saadi augusti algul 3450 ja septembri alguses 33 isendit. 2024. aastal toimus esimene sügisene loendus septembri algul ja kirja saadi ainult 8 hahka, mis jäigi kogu rändeloenduse maksimumtulemuseks. Suvised hahad jäid lugemata, ometi olid nad olemas. Kompensatsiooniks sai suvise laiuloenduse käigus Allirahu ümbruses kirja pandud 230 sulgivat isahahka. Linnusita-Kerju ümbrusesse ei olnud isahahad loenduse ajaks mai lõpuks veel sulgima saabunud.

Sulgivaid hallhanesid loendati suviste lisavaatlustega kokku 320 ja jääkosklaid 1795, mis on rändevaatlustest suuremad tulemused.

Sõtkaid jääb suveks Saaremaa ümbrusesse palju sulgima. Esimesel sügisesel rändevaatlusel 2.-3. septembril saadi sulgiva sõtka maksimumtulemuseks 4203 isendit. Võrdlusena 12 aastat tagasi toimunud rändeloenduse ajal loendati sulgivaid sõtkaid 17.,19. augustil 7646 isendit. Kaks nädalat hiljem oli arvukus kahanenud 3721 isendini. Seega jäi sõtka maksimumarvukus 2024. aasta augustikuus lugemata.

Viimane hiline rändeloendus 18. novembril andis tõmmuvaera maksimumtulemuseks 640 isendit, kes olid vahepealse tormi tõttu Abruksa ja Salme vahelisele merealale kogunenud.

Tormijärgse tulemusena loendati 18. novembril Vesitükimaal maksimumtulemuseks 1000 hallhüljest.

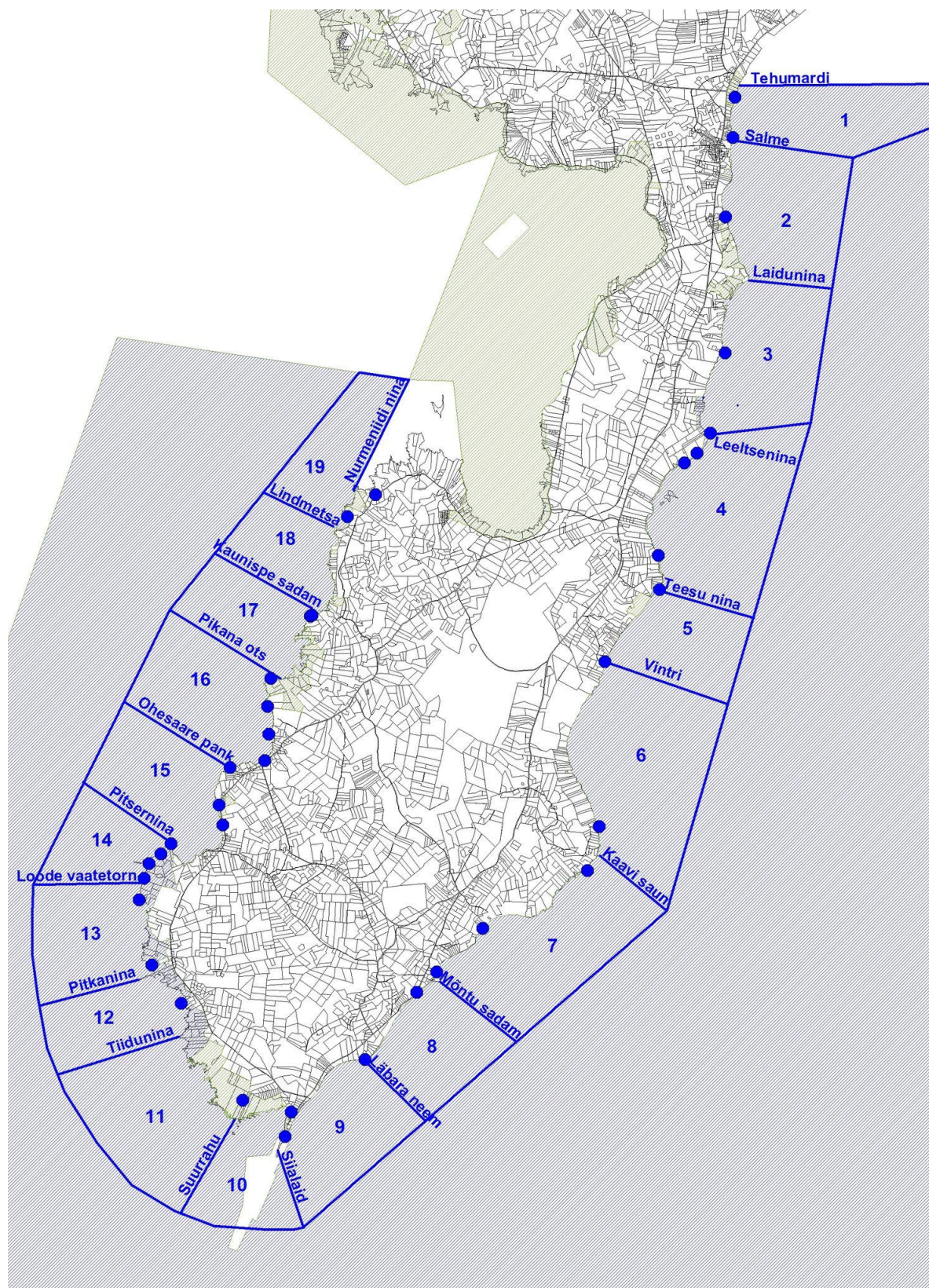
Kokkuvõte

Kura kurgu linnuala haudelinnustiku ja rändel peatuvate veelindude inventuuri teostati vastavalt töö tehnilises kirjelduses toodud metoodikale. Metoodikas etteantud Sõrve oludesse mitte kõige paremini sobituvate loendusaegade tõttu tulemused väheke kannatasid, kuid linnuinventuur täitis oma eesmärgi.

Lisad

Pesitsusloenduse kaart on lisas 1, rändeloenduse sektorid ja vaatluskohad lisas 2, rändeloenduse maksimum-rändekogumid lisas 3.

Lisa 2. Kura kurgu linnuala rändesektorid ja rändeloenduskohad.

Lisa 3. Kura kurgu linnuala suuremad rändekogumid.

